

Mycket kära släktingar

Äntligen har jag kunnat sätta mig ner för att knåpa ihop denna den 16:e Lewenhauptska julhälsningen. Jag har fullgjort dagens beting, att slutföra årets trillande av julköttbullar. Det blev 250 stycken den här gången.

Släkträdet är i full färd med att planera och förbereda för 2017 års Släktmöte, som kommer att avhållas i våra gamla ”hemtrakter” – Tjust. Om dessa och Lewenhauptarnas nästan 300-åriga historia i dessa trakter handlar artikeln i årets Julhälsning denna gång. Mycket trevlig läsning! Inbjudan till släktmötet lördag–söndag 26–27 augusti 2017 delges, er kära släktingar, snarast. Men boka redan nu in denna helg.

Geddeholmsgrenen har varit föredömligt aktiva under innevande år. Först såg man under Catharinas ledning till att ta fram ett faksimiltryck av ”Herr Johanssons underbara resa”, en helt underbar ”seriebok” med egna illustrationer och texter på vers av Knut Lewenhaupt (1886–1951). Släktföreningen har införskaffat ett försvarligt antal av denna publikation, för vidare försäljning till intresserade. Häromdagen fick släktarkivet, från Elisabet ”Bessie” Forsberg född Linton, ytterligare en bok författad av denne Knut: ”Min uppväxt”. Det är en liten självbiografi, ett roande och informativt tidsdokument, rikt illustrerad med egna teckningar och fotografier. Denna finns också till försäljning.

Jag upprepar förra årets uppmaning att det nu under de kommande helgerna är viktigare än någonsin att vi alla verkligen tar hand om varandra. Vi måste anstränga oss för att stänga ute allt elände vi har omkring oss och tänka på julens budskap om kärlek och medmännisklighet.

Det stora genomgående problemet är att dagens människor verkar ha glömt bort att LYSSNA på och försöka förstå och respektera alla sina medmänniskor och deras åsikter. Kylan sprider sig och man talar bara förbi varandra. Då är det skönt att kunna krypa in i stugvärmen och umgås i sin egna lilla krets med familj och vänner.

Till slut hoppas vi nu att ni alla Lewenhauptare får möjlighet att njuta av en lång, skön och avkopplande julhelg

Släkträdet och er ordförande önskar samtliga familjemedlemmar en riktigt

God Jul & Ett Gott Nytt År

Släkträdet genom Johan Lewenhaupt

Släkten Lewenhaupt och Västervikstrakten

Trakten kring Västervik, eller Tjust som bygden också kallas, är ett av de områden i Sverige som släkten Lewenhaupt har haft stark koppling till under lång tid. Det hela började med att Johan Casimir (1583–1634) år 1616 gifte sig med sin kusin Sidonia Mauritzdotter Grip (1585–1652). Giftermålet förde med sig att gårdarna Mem, vid Gamlebyviken, och Vinäs, längre norrut, på en holme i Storsjön, övergick från släkten Grip till Lewenhaupt. Mem bytte med anledning av ägarskiftet namn till Casimirsborg, som gården fortfarande heter.

Första kända avbildningen
av Vinäs från 1806.
Nationalmuseum.

Historien om Vinäs har tidigare berättats i julhälsningen 2001. Idag återstår av det en gång ståtliga slottet en väl hållen slottsruin. Innan slottet började förfalla, beboddes det av släktingar ända fram till 1844, då gården såldes. Då bröts en arvskedja tillbaka till Bo Jonssons (Grip) köp av godset 1379.

Casimirsborg var kvar i släkten ungefär lika länge; gården såldes 1851. Det gamla corps-de-logiet på Casimirsborg från 1600-talet brann 1809, men välvda källare från den tiden finns bevarade under den nuvarande byggnaden. Huvudbyggnaden i typisk s.k. Tjustempire uppfördes 1829, när gården fortfarande var Lewenhauptsk.

Kusingiften måste sägas vara ett genomgående tema för Lewenhaupttiden på Vinäs och Casimirsborg. Förutom kusingiftet som gjorde gårdarna Lewenhauptska, utgjorde gifta kusiner födda Lewenhaupt inte mindre än tre av de sex par Lewenhaupt som därefter var ägare till Casimirsborg. Ytterligare en av innehavarna gifte sig med en Lewenhaupt, men hon var inte lika nära släkt, bara dennes sysslings dotter.

Alla kusingiften avlöpte inte problemfritt. I den första generationen efter Johan Casimir och Sidonia delades gårdarna upp så att sonen Carl Mauritz (1620–1666), anfader till huvudmannagrenen, fick Vinäs och sonen Ludvig Wierich (1622–1668), anfader till yngre grenarna, fick Casimirsborg. Carl Mauritz dotter Anna Catharina och Ludvig Wierichs son Gustaf Fredrik förälskade sig i varandra och gifte sig i hemlighet 1686 trots kungligt förbud mot kusingiften. Den präst som förrättat vigseln blev avsatt (om än rikligt ekonomiskt kompenserad av det nyvigda paret) och Anna Catharina och Gustaf Fredrik var tvungna att hålla sig utomlands ändå till Karl XI:s död 1698. De fick under tiden överlåta förvaltningen av Casimirsborg på en förtroendeman.

Genom åren utökade flera Lewenhauptar godsinnehavet i Västerwikstrakten. Carl Mauritz köpte således 1661 till gården Stensnäs i Uknadalen. Gården tillhörde olika släktingar fram till 1796. Charles Emile (1750–1811) fick 1782 från sin mors släkt, Bonde af Säfstaholm, överta gårdarna Nygård, Åby och Gursten i trakten kring Gamleby. Charles Emile och hans fru, tillika kusin, Carolina Juliana (1754–1826) lät anlägga park, orangerier och alléer m.m. på Nygård. Paret Lewenhaupt sägs ha haft smak för det pompösa och upprätthåll bl.a. hovceremoniel när traktens societet uppvaktade dem vid nyåret. Nygård med 716 ha mark är för närvarande till salu, så den som önskar återföra den fina gården till släkten Lewenhaupt har möjlighet till detta!

Det går inte att skriva om Lewenhauptarnas verksamhet på landet i Tjust utan att nämna det glasbruk som Mauritz Casimir (1711–1781) lät anlägga 1757 i Helgsjö mellan Gamleby och Västervik. Glasbruket, som kallades Casimirsborgs glasbruk, var näst Kosta Sveriges första kristallglasbruk och känt för förnämliga produkter. Glasbruket fanns kvar till 1810.

Glas från Casimirsborgs glasbruk från ca 1775 med karakteristiskt, graverat ruttmönster. Nationalmuseum.

Släkten Lewenhaupt har även en senare koppling till staden Västervik. Den förste som skaffade sig hus i staden var Gustaf (1780–1844). Huset, som är uppfört omkring år 1800 och ligger i korsningen Storgatan-Strömmsgatan nere vid hamnen, kom att kallas Lewenhauptska huset. Gustaf var gift med sin kusin Sophie (1784–1849), från Casimirsborg. Det var de som lät uppföra den nuvarande herrgårdsbyggnaden där, och Gustaf lät inreda ett kapell i nygotisk stil som anses vara av stort stilhistoriskt intresse, i huset.

Gustaf Lewenhaupt (1780–1844)

Sophie Lewenhaupt (1784–1849)

Källa: okänd

Gustaf var bl.a. överhovstallmästare (se 2011 års julhälsning), en av rikets herrar och serafimerriddare. När han dog hölls en serafimerbegravning i Västervik, en mycket ovanlig högtidlighet i staden. Sankta Gertruds kyrka påstås ha varit så full av åskådare att en gravsten i golvet i kyrkan gav vika med följden att ett par åskådare föll ned i graven och panik utbröt. En postmästare i staden ska ha kommenterat händelsen med att Västerviksborna bar sig så illa åt att de inte var värda att man ställde till med något roligt åt dem.

Sophie kallades i Västervikstrakten ”Excellensan” och sägs ha härskat som Västerviks okrönte drottning. Hon åkte ofta omkring i en enspännardroska som kallades ”Grevinnans brådska”. Sophie lät bland annat uppföra en brunnsalong och ett badhus vid en hälsokälla vid Vålningebo, inte långt från glasbruket i Helgsjö. Om somrarna ska hon ha hållit ett slags hov vid brunnsorten.

Efter Sophies död 1849 tillhörde Lewenhauptska huset Seth Adelswärd på Adelsnäs ett par decennier innan det – med en ytterligare våning påbyggd – återgick i lewenhauptska ägo när Charles Auguste (1812–1897) och Sophies systerdotter Adelaide (1820–1899) köpte huset. Adelaide var född Sparre och upp-vuxen på Nygård. Charles Auguste var kusin med hennes mamma. Charles Auguste och Adelaide gifte sig 1851 i Alsace och bodde till en början där, men reste varje år till Sverige. De bodde sommartid i Lewenhauptska huset.

När fransk-tyska kriget bröt ut bosatte de sig permanent i huset i Västervik och bodde där ända till sin död. Adelaide spelade harpa och var känd för att vara mycket musikalisk. Hon ägde inte mindre än fem harpor och stora salen i Västervikshuset var inredd som musikrum. Lewenhauptska huset finns kvar och kallas fortfarande så trots de drygt hundra år som gått sedan någon som bar namnet bodde där.

Den som följer med på 2017 års släktnöte utlovas fler historier om lewenhauptarna i Västervikstrakten!